

ПЕРЕМИЩЕННЯ ЗБИРОК МУЗЕЮ імені КНЯЗІВ ЛЮБОМИРСЬКИХ У 1940 році

Роман Дзюбан

*канд. іст. наук, старший науковий співробітник відділу рукописів
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8146-1287>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2021-13\(29\)-16](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2021-13(29)-16)

Здійснено огляд нещодавно виявленої в архіві ЛННБ України ім. В. Стефаника справи, в якій зберігаються акти передачі і переліки колекцій із розформованого Музею імені князів Любомирських до львівських музейних установ у 1940 році.

Ключові слова: *Музей імені князів Любомирських, Оссолінеум, Львівський державний історичний музей, Обласна картинна галерея, Львівська державна картинна галерея, Львівський музей мистецького промислу, Львівський державний етнографічний музей, збірки, колекції, експонати, археологічні знахідки, картини, різьба, ордени, камеї, медальйони, годинники, меблі, колекційна зброя.*

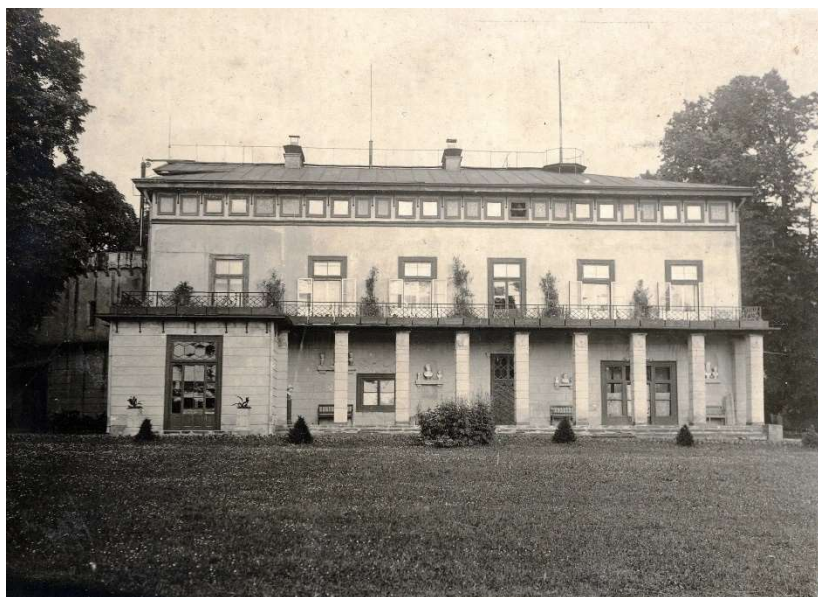
Найстарішим на західноукраїнських землях серед музеїв був **Музей імені князів Любомирських (Музей ім. Любомирських, Музей Любомирських)**, який 1823 р. заснував князь Генрик Любомирський* з Переворська** як складову частину громадської

© Дзюбан Р., 2021

* Князь Генрик Любомирський герба Дружина (Шренява) (1777–1850) — народився у Рівному (тепер — обласний центр України) у сім’ї Юзефа Любомирського та Людвіки з Сосновських. З шести років ним опікувалася далека родичка — княгиня Ізабелла з Чарторийських Любомирська, пані на Ланьцуті, вдова великого коронного маршалка Станіслава Любомирського. Завдяки допомозі княгині Генрик здобув чудову освіту, типову для заможної частини аристократії епохи Станіслава-Августа, яку він зміг поглибити, супроводжуючи її під час численних подорожей Європою. Саме тоді Генрик захопився колекціонуванням. Юність хлопця минула у Відні, де завдяки впливу своєї протекторки став відомою особою [21, с. 13].

** Переворськ (Переволоцьк, пол. Пшеворськ (Przeworsk), тепер — у Польщі в Підкарпатському воєводстві) — місто на етнічних українських

інституції — бібліотеки Оссолінеуму. Затвердження утворення Переворської ординації (заснованої 1866 р.), з прибутків якої Музей мав би існувати, надійшло з Відня лише 9 травня 1869 р. Того самого року частину збірок із Переворська було перевезено до Львова, а наступного — всі збірки Музею Любомирських стали доступними для відвідувачів. Музей складався з двох основних частин — Картинної галереї і Кабінету гравюр.

Палац князів Любомирських у Переворську, поч. ХХ ст.

землях (т. зв. Закерзоння) у Надсянні. Найкоротша дорога з Кракова до Львова проходить саме через Переворськ, який розташований за 14 км від Ярослава і за 44 км від кордону з Україною. Від археологічних знахідок на околиці міста отримала свою назву — переворська культура залізної доби. Перша згадка про місто датується 1281 роком (Літопис Руський. Київ, 1989, с. 432), коли Лестько Чорний захопив поселення у князя Лева. Згодом місто належало давнім руським, хоч і спольщеним, родам Тарновських, Костків, Острозьких і Любомирських. У місті серед низки цінних архітектурних пам'яток — палацовий комплекс князів Любомирських ХVIII–ХІХ ст., у якому зберігалася основна частина музейних збірок, перевезених 1869 р. до Львова.

Колекції постійно збільшувалися переважно завдяки дарункам. Після Першої світової війни і приходу на західноукраїнські землі польської влади у 1921 р. Ян Гвальберт Павліковський подарував Музею колекцію свого діда Гвальберта Павліковського — понад 25 000 гравюр і малюнків, а також бібліотеку, колекцію рукописів, карт, монет і печаток. Бібліотека Павліковських становила окремий відділ Оссолінеуму. У 1929 р. до Музею як депозит надійшло 243 картини, які зібрав Лука Домбський. За заповітом відомого колекціонера і польського політика антиукраїнського спрямування графа Леона Пінінського (1857–1938), у 1939 р. до Музею було передано його збірку європейської, переважно англійської, графіки.

Польсько-німецька війна, а відтак вступ Червоної Армії до Львова у вересні 1939 р. спричинили надходження до Оссолінеуму великої кількості книгозбірень та архівів приватних осіб, які сподівалися, що тут вони будуть надійно захищені. Музей ім. Любомирських серед музейних колекцій наприкінці вересня 1939 р. отримав багато пам'яткової зброї, оскільки приватним особам зберігати її було заборонено. У Музеї було здепоновано частину збірок Тарновських із Дикова (Дзікова): 176 мініатур, шаблю й булаву гетьмана Яна Тарновського, автопортрет Рембрандта. У жовтні Агенор Голуховський розмістив тут пам'яткову зброю і твори мистецтва як депозит, Т. Вуйціцький — твори мистецтва Юліуша Борковського, Кароліна Лянцкоронська — частину своїх мистецьких збірок. У листопаді А. Свежавський подарував нумізматичну колекцію Людвіка Свежавського (3 516 од. зб.) [17, s. 52–53]. Упродовж грудня 1939 р., а також січня й лютого 1940 р. до відділу рукописів Оссолінеуму надійшло 15 великих приватних збірок й архівів, а до Музею ім. Любомирських — приблизно 20 колекцій, серед яких велику вартість мали збірки куратора Андрія Любомирського і його дружини Елеонори [17, s. 55–56]. Зі збірок Любомирських до Музею передано, зокрема, картини П. Міхаловського, Ю. Коссака й А. Гротгера, мініатюри і гравюри, предмети прикладного мистецтва (столове срібло, порцеляна, пам'яткові годинники, персні), а також шаблі. Значну частину цих предметів привласнили радянські функціонери, частину столової порцеляни Любомирських, зокрема мейсенської і корецької мануфактур, розкупили нові працівники Оссолінеуму [17, s. 56].

Палац Тарновських у Дикові, поч. XX ст.

30 січня 1940 р. почали організацію Львівської філії Бібліотеки АН УРСР і того самого дня розпорядженням віцепрезидента АН УРСР Бориса Чернишева тимчасово виконувати обов'язки директора Філії призначили Якова Зайкіна*, не повідомивши навіть

* Колишній директор бібліотеки НТШ Володимир Дорошенко згадував: «Товариш Зайкін обрав собі на осідок Оссолінеум, бо ж це дійсно був і найбільший і найзаможніший, добре устаткований, з просторими бюрами заклад, де можна було як слід розміститися, не так, як у набитому до пес plus ultra тісному приміщенні бібліотеки НТШ. Та, крім того, на потреби філії пішло й приватне приміщення князя Любомирського, куратора Оссолінеум, перед тим порабоване і своїми — головню слугами, й НКВД та комісаром і нарешті панамі директорами філії та їх прибічниками. Слуги розкрадали гардеробу князя й довго ще вишукувано у того, чи іншого слуги — то взуття, то якийсь одяг. А агенти НКВД, як оповідав мені Віслоцький, відчинили дві вертгаймівські каси Любомирського й забрали з них великі скарби — золоті нашійники і корону княгині, брилянти та інші дорожціності Любомирських, а також велику суму золотих монет у чужій валюті. Третьої каси вони не могли розбити і забрали її з собою. Розуміється, ніякого потвердження на забрані речі нікому не давали. Це було ще перед прилученням Оссолінеуму до філії. А пізніше я вже й сам бачив, як із Оссолінеуму виносили кудись з наказу директора цілі скрині порцеляни. Мабуть помандрували вони на схід» [2, с. 32].

директора Оссолінеуму Єжи Борейшу. 1 лютого 1940 р. від куратора Мечислава Гембаровича до Академії наук УРСР було прийнято Музей ім. Любомирських, який тимчасово підпорядковувався дирекції Львівської філії Бібліотеки АН УРСР* [17, с. 66]. В акті про прийняття Музею (на підставі наказу по АН УРСР від 31 січня 1940 р.) від 1 лютого 1940 р. його згадано як «Культурно-історичний музей Оссолінеум» або «Музей Оссолінеум». Характерно, що Є. Борейша вбачав необхідність обмеження збірок Музею ім. Любомирських лише щодо полоніків, пропонуючи усунення творів західноєвропейського малярства, причому не відкидав можливості перетворення Музею на Робітню (Кабінет) польського мистецтва, що від самого початку не мало шансів на успіх через брак такого прецеденту в організаційній структурі АН УРСР [17, с. 63–64]. Ліквідацію Музею ім. Любомирських підтримували Єжи Гютлер — директор Картинної галереї та Ксаверій Півочський — директор Музею художньої промисловості. Восени 1939 р. вони запропонували об'єднати усі львівські колекції, оскільки вони часто дублювали одна одну, і розподілити їх тематично (галерея, художній промисел, історичні збірки) [20, с. 25].

На початку лютого 1940 р. обласний комітет КП(б)У прийняв рішення про ліквідацію Музею ім. Любомирських [17, с. 70]. Не можемо погодитися з твердженням, що до середини 1940 р. ще не було узгоджене питання про поділ великого фонду колишнього Музею ім. Любомирських, як і фондів деяких інших львівських музеїв [13, с. 45]. Оскільки за постановою Ради народних комісарів УРСР і наказом Народного комісаріату освіти від 10 травня 1940 р. вже було прийняте рішення про організацію Державного історичного музею у Львові (як і інших музеїв), та й основні переміщення колекцій з Музею Любомирських відбулися саме у травні

* Ще 16 січня 1940 р. з Музею ім. Любомирських М. Гембарович отримав два рисунки Т. Шевченка «Смерть Богдана Хмельницького» (1836–1837, інв. № 4820) та «Козацький бенкет» (1838, інв. № 4821) [14, с. 113, опубл.: 5, с. 27], які Є. Борейша подарував теперішньому Національному музеєві Тараса Шевченка в Києві: “2 eigenhändige Zeichnungen des Taras Szewczenko, welche der erste sovietische Director des Instituts aus eigenem Betrieb dem Szewczenko-Museum in Kiew geschenkt hat” [15, ark. 26].

1940 р., то 10 травня 1940 р. можемо вважати днем прийняття рішення про його ліквідацію.

28 червня 1940 р. датується **підсумковий, чи зведений, акт**, який склала комісія з представників Львівського державного історичного музею: заступника директора музею Р. С. Менкіцького, старшого наукового робітника* З. А. Володченко, молодшого наукового робітника А. В. Брухнальського та «представника Львівського Філіялу Бібліотеки Академії Наук УРСР б[увшого]** дир[ектора] Музею Любомірських т. Гембаровича М.». Комісія переглянула «предявлені їй музейні цінності як в експозиційній так і фондовій частині бувшого Музею Любомірських та прийняла до Львівського Державного Історичного Музею за відповідними актами» такі музейні цінності і господарський інвентар:

1). Збірка зброї (**Акт № 8**), порядкові номери 1–1269 на 80 сторінках. 2). Збірка археологічна (**Акт № 3**), порядкові номери 1–916 на 33 сторінках. 3). Збірка історичних портретів, картин (**Акт № 6**), порядкові номери 1–633 на 39 сторінках. 4). Збірка історично-побутових речей, пам'яток тощо (**Акт № 1**), порядкові номери 1–1078 на 57 сторінках [розглянемо нижче. — *Р. Дз.*]. 5). Збірка відливів медалей і камей (**Акт № 2**), 58 порядкових номерів на 3 сторінках. 6). Збірка перстенів, срібла і ріжних експонатів (**Акт № 4**), 137 порядкових номерів на 15 сторінках. 7). Меблі і 5 картин (**Акт № 5**), 8 порядкових номерів на одній сторінці. 8). Збірка відливів і репродукцій печатей Пекосінського (**Акт № 7**), порядкові номери 1–705 (за винятком № 33–54). 9). Збірка орденів (**Акт № 9**), порядкові номери 1–183 на 19 сторінках. 10). Господарський інвентар колишнього Музею Любомірських (**Акт № 10**), порядкові номери 1–19 на 2 сторінках. 11). Плакети, медальйони, пояси та ін. (**Акт № 11**), 85 порядкових номерів на 4 сторінках [*1, арк. 52–53*].

28 червня 1940 р. датується **акт № 1***** (машинопис із рукописними вставками), який підписали ті самі особи, що й зведений акт, про те, що на підставі постанови РНК УРСР і наказу НКО від

* Подаємо тогочасні назви посад.

** Тут і далі скорочення розкриваємо в квадратних дужках.

*** «№ 1» вписано олівцем (як і в деяких наступних актах, також у деяких із них номери проставлено червоним чорнилом ліворуч від штампа). Крім того, послідовність датування актів не відповідає порядку їхньої нумерації, що свідчить про їхнє пізніше оформлення.

10 травня 1940 р. про організацію Державного Історичного Музею в м. Львові та постанови Комітету Охорони Пам'яток Культури по Львівській Області від ... [дату не проставлено. — *Р. Дз.*] згадані особи від 25 травня до 25 червня 1940 р. «перевели передачу музейних цінностей з бувшого музею ім. Любомірських на вул. Оссолінських № 2 до Державного Історичного Музею м. Львова» [1, арк. 5]. До акта додано список на 48 аркушах із переліком музейних експонатів під порядковими номерами 1–1078. Спочатку перераховано 24 табакерки, серед яких були такі цінні, як «Табакерка кругла, виріб німецький з дерева лякованого на чорний колір, з намальованою жанровою сценою — родина за сніданком» — колишня власність фундатора Оссолінеуму Юзефа Максиміліана Оссолінського (інв. № 250); табакерка XVII ст. «Pamiętka od Jana Kazimierza Król. Pol. R. 1671» — дарунок пані Ясківічової (інв. № 2000) [1, арк. 7–8]; «Табакерка з слоневої кістки з зображенням Августа I, плоскорізьблена» (інв. № 243) [1, арк. 8], яку, мабуть, можна ототожнити з неідентифікованою табакеркою із вирізьбленим портретом короля Станіслава-Августа Понятовського (слонова кістка, золота оправа, різьблення), яка занотована у переліках збірок за 1826–1827 роки [18, s. 162].

Серед «різних інших предметів» були: «Таблиця з кедру, що засадив король польський Ян III в Висоцьку в Галіції» від генерала Людвіга Кропінського (інв. № 986/1), «Частини окрівавленої жилетки. Памятка битви під Сточем і Нововсем в 1831 році» (інв. № 255), «Фани кусок російської», здобутої польським військом у 1861 р. (інв. № 1987), а також «Медаліон, овальної форми, чорного кольору з волоссям Северина Гощинського і Вінцентого Лелевела» (інв. № 1507) і «Каламар з чорної бляхи і зі свічою, при котрій скінчився Северин Гощинський» (інв. № 792), які подарувала Анеля Целецька (Цилецька) [1, арк. 8–9]. Серед різноманітних пам'яток, які належали польським генералам-повстанцям, засланцям 1831 р. і 1863/64 років, була певна кількість дещо дивних: «Волося Наполеона» (інв. № 312) [1, арк. 10], пам'ятки Тадеуша Костюшка і присвячені йому*, значна кількість масонських емблем

* Костюшкіана у збірках Музею ім. Любомірських далеко не випадкова і ґрунтується на сімейних переказах про почуття матері засновника Музею Генрика Любомірського Людвіки з Сосновських, яке свого часу єднало її і молодого Тадеуша Костюшка [19, s. 162].

і пам'яток* [1, арк. 10–17]. Також там зазначені «Залишки одягу господаря волоського скараного у Львові» (інв. № 270) [1, арк. 20], «Хрест двосторонній» (інв. № 1736), свого часу викопаний на Високому Замку у Львові [1, арк. 22], «Перо, яким підписався Франц Йосиф 1851 р. і 1880 р. як відвідував музей» (інв. № 314), «Пасок для покаяння для бичовання» (інв. № 2279), «Люлька до опіум» (інв. № 1078), «Кавальчик кістки пальця» (без номера) [1, арк. 23], «Прапор міста Львова» (інв. № 14366), «Золотий перстень змальований** з жемчугом» (інв. № 13543) [1, арк. 28], зразки монет: півгріш Казимира Ягеллончика (інв. № 5105), півгріш данцизький Сигізмунда Старого з 1531 р. (інв. № 5106), монета «шелонг», тобто солід литовський Яна Казимира 1661 р. (інв. № 5107), зразки монет європейських країн початку ХХ ст. [1, арк. 32], зразки металевого посуду і столового срібла ХVIII–ХІХ ст. [1, арк. 34–37], різні печатки (і їхні відбитки): міські, цехові, костельні, військові, приватних осіб, установ, сільських громад [1, арк. 38–48], знахідки доісторичного часу: ножі і скребки з кременю, кам'яні долота й сокири [1, арк. 44–46], медальйони з портретами видатних діячів, виготовлені з різних матеріалів [1, арк. 46–49], медалі, відбитки й відливи (гіпсові) медалей різного часу, статуетки [1, арк. 50–51]. Зберігалася там і посмертна маска французького короля Генріха ІV Бурбона (інв. № 850) [1, арк. 48] — можливо, гіпсова маска, яка в «старому» “Inwentarzu Rzeczy Muzealnych” була зазначена під № 1 [1, арк. 157]. Згадано також «б[ез] н[омера] Погруддя Собеского чорне» [1, арк. 48]. Йдеться, мабуть, про неідентифіковане погруддя короля Яна ІІІ Собеського (мармур, різьба), зазначене у списках збірок 1841 р. [19, s. 162]. Експонати передав З. Стангрет, від Історичного музею їх прийняла З. Володченко [1, арк. 51].

Акт [№ 2]*** від 23 червня 1940 р. (перший підшитий документ у справі) на передачу до Д[ержавного] Л[ьвівського] І[сторичного] М[узею] збірки «відливів (в гіпсу)» медалей і камей загальною кількістю 5 824 штуки, зокрема гіпсових відливів камей — 1 287 штук. Експонати здавали представники кол. Музею ім. Любомирських Ю. С. Гаврот і М. А. Вуйцяк, приймала представниця Історичного

* Батько Генрика київський каштелян Юзеф Любомирський був активним учасником масонерії.

** Має бути «емальований».

*** Номер на акті не проставлено.

музею З. Володченко [1, арк. 1]. Ці самі особи підписали перелік переданих експонатів на трьох аркушах від 24 червня 1940 р. [1, арк. 2–4].

Відомо, що «поряд з мистецькими та колекційними предметами (антикваріатом) музей [Любомирських. — Р. Дз.] накопичував суто археологічні знахідки» [11, с. 4]. Так, **Акт № 3** засвідчує, що 14–22 травня 1940 р. до ЛІМ були передані археологічні матеріали. Від колишнього Музею Любомирських акт передачі підписали Ю. Гаврот і З. Стангрет (список експонатів датований 22 травня 1940 р. — також М. Вуйцяк), від ЛІМ — З. Володченко [1, арк. 72]. Археологічні предмети були найрізноманітніші: кремінні знаряддя праці, знайдені в ХІХ ст. як на теренах Львівщини (вістря стріл із сіл Бірок Янівських, Рівного, Вовківців, Старяви), так і дальніх земель, наприклад Друскієннікі, США, кремінні долота й клини із Заліщиків, Бірок Янівських, Уторопів (пов. Коломия), Чорторії над Случем, Хоросткова (пов. Гусятин), Городниці над Збручем, рештки срібного браслета з Троків (Тракай, Литва), ковтки* зі Старяви [1, арк. 73–74]. Значний інтерес становили бронзові ковтки з села Хлопи (біля Комарна), бронзова фібула з Гуляйполя, бронзові персні зі Стажави (Старяви) [1, арк. 75–76], бронзова гривна, знайдена у Задвір'ї на Львівщині, бронзові браслет і сокира з Литви [1, арк. 77], бронзові скарби** з території Семигороду, Стефкової (повіт Бірча), Крехова, Завжина біля Сянока, Залізців біля Золочева, Мацьківки біля Переворська, залізні предмети, зокрема ключі, підкови, остроги, наконечники списів, кінські вудила, наконечники стріл, фрагменти меча, топір і сокира, «уламки гранати», ланцюги, серп, пряжки, ножі і ножиці, «стремя», молоток чи кирка, різні обручі, ложка та інші залізні предмети і їхні фрагменти з Високого Замку у Львові [1, арк. 83–88, 102–104]. Кераміка була репрезентована численними «кушинчиками» (флаконами) з Сілезії, Любеня і Льгува, «горнушками» (посудинами) з Бродів, Бережан, Рогатина, Познані та інших місцевостей, мисочками з Льгува тощо, часто невідомих регіонів, урнами, знайденими «між Саном і Віслою», у «Каменці Струмилівій», «в устях Сана» та інших місцях [1, арк. 88–95]. Серед етруських виробів передали амфору з теракоти, вази, «горнушик етруский», «горняток

* Ковтки (колти) — скроневі прикраси.

** Як відомо, тепер більшість бронзових скарбів з цієї збірки зберігається у Краківському археологічному музеї [7, с. 164].

етруський» [1, арк. 96]; з Давнього Єгипту становлять інтерес такі знахідки: амфора, «фігурка бронзова — божка єгипетського», «фігура бронзова кішки божество єгипетське», «бронзовий божок або фараон», «бронзовий єгипет[ський] божок», «фігура Ізиди», «ключ бесмертя, як символ божества (дерево)*», глиняні, кістяні скарабеї, фрагменти мумій людини, мумія kota, «кобра з дерева», уламок саркофага, «ітка з намиста», уламки черепа «(з еба**)», «ушепти з глазури», амулети з порцеляни, «ошийники (ожерельє) з намиста» з неокреслених чітко місцевостей Єгипту [1, арк. 96–98], а також китайські та японські статуетки з алебастру й бронзи; копія скульптури слов'янського божества Світовида (інв. № 1527) [1, арк. 98], оригінал якої був знайдений у Збручі і тепер зберігається в одному з музеїв Кракова, та багато інших вартісних експонатів.

Відомий археолог Святослав Терський запевняє, що ЛІМ має «одні з найбагатших у світі колекцій трипільської та висоцької культур, періоду Галицько-Волинської держави. Водночас велика кількість колекцій, переданих у ЛІМ з інших музеїв 1940 р., так ніколи й не дочекалася облікування і протягом радянського періоду була поступово викинена на смітник» [11, с. 4]. Він також пише, що опубліковані каталоги Музею Любомирських не дають повного уявлення про його археологічну колекцію і що «на даний час не виявлені (вказівка на них є в інвентарній книзі 1940 р.) акти передання музейних предметів цієї та інших збірок до ЛІМу в 1940 р.» [11, с. 5].

11 липня 1940 р. датується акт [№ 4] про передачу з колишнього Музею ім. Любомирських до Державного Історичного Музею в м. Львові «камей, перстенів, срібла, годинників і інших музейних речей (з експозиції». З боку ліквідованого музею цей акт ніхто не підписав, а з Історичного музею — Рудольф Менкіцький та інженер Михайло Федецький*** [1, арк. 106]. Передача відбувалася 8–11 липня 1940 р. Предмети 8–9 липня передавала колишня працівниця Музею, історик мистецтва і музикознавець,

* Так у документі.

** Тобто з ебенового дерева.

*** Під час німецької окупації в кінці 1941 р. М. Федецький працював в Історичному музеї над фондом цінних картин, які походили з різних музеїв [3].

Олена (Гелена) Блом, приймали — М. Федецький і Р. Менкiцький. Перелiк нараховує 137 позицiй на 15 аркушах: «печатка рита на каменi з гербом Наленч i лiтерами Ф. I.» (iнв. № 515), «Наслiдовнi каменi камеї» (24 од. зб. — iнв. № 183–212), «Камеї рiжної величини з ґрунтами шкляними» (23 од. зб. — iнв. № 159–181) [1, арк. 107–108], «Броша з кости слоневої в оправi з бронзу золоченого рiзьблена в цвiтi i овочi» (iнв. № 2035), «Шпiлька з камеєю ритов. Головка жiнщини (вiдповiдає ч. iнв. 1081)» (iнв. № 1083), «Медальон з погруддям жiнщини Леджвуд» (iнв. № 214), медальйони з погруддям «жiнщини» (iнв. № 158) i «мущини» (iнв. № 215), «Камеа рита на корнiолi представляє Рафаеля (вiдповiдає ч. iнв. 1083)» (iнв. № 1081), «Оникс з погруддям Леонарда да Винчi» (iнв. № 1082), «Мале погруддя з яспiсу» (iнв. № 305), «Медальон з гермом i цифрою короля Михаїла виконаний на ониксi» (iнв. № 2460) [1, арк. 107–108], «Камеа правдива оправлена в золото в видi висьорка представляє Адама i Єву» (iнв. № 182), «Камеа з погруддям мущини...» (iнв. № 14507 к. в.*); золотi перснi (iнв. № 2484, 1095, 153, 151, 1475, 156, 146), серед яких видiлялися перстень (слабої проби) з написом «Стефанус рекс» 1581 р. (iнв. № 151), перстень «з вiзерунком Яна Казимiра» 1661 р. (iнв. № 146); сiбнi перснi (iнв. № 144, 158, 142, 143, 2489, 149, 2465, 14506 к. в.), перснi, виготовленi з iнших металiв (iнв. № 155, 1596, 958, 2466, 148, 1394, 145, 2125); сигнети (перснi-печатки) (iнв. № 2108, 2467, 147) [1, арк. 109–111].

11 липня 1940 р. за цим актом передали решту предметiв (порядковi номери 41–134): олійнi картини: «Худоба Деонiзого Третьяка в Тавровi — образ олійний на полотнi Юлюша Коссака (в рамах)» (iнв. № 869)** , «Ярмарок в Перемишли на Гарбарах» Рибковського (iнв. № 13927 к. в.), «екзекуцiя сказанця» (iнв. № 9993 к. в.), «портрет погруддя пана (сидячого на крiслi)» (iнв. № 9994 к. в.), «Мученство Бартломея» (iнв. № 338), «Мадонна i святi польскi

* Лiтери «к. в.» («кв.»), «к в.», «кв»), «кw»), «к.w.») бiля iнвентарного номера свiдчать про те, що цей експонат потрапив до збiрки Музею Любомирських вже як депозит у 1939 р.

** Картина Юлюша Фортуната Коссака, яка тепер має назву «Кiнне господарство Дионiзiя Тшецяка у Тавровi» (1879, полотно, олія, 86 × 174), 1954 р. передана з Львiвського iсторичного музею до теперiшньої Львiвської національної галереї мистецтв iменi Б. Г. Возницького (iнв. № Ж – 3349) [17, с. 206–207].

на тлі Львова» (інв. № 477), «Смерт[ь] монаха Домінікана» XVIII ст. (інв. № 1043) [1, арк. 112], макати* та інші тканини, зразки меблів, бронзові статуетки, бронзові настінні й камінні годинники, дзеркала, скляні вироби та інші цінні експонати, зокрема: «Вівтар польовий з часів Собеського інкрустований мосяжем і циною...» (інв. № 13808 к в.), «Модель костела, деревляний, біло помальований в Городенці» (інв. № 808), «Сонячний годинник з бусолею кишенивий виконаний в 1644 [р.]» (інв. № 4968 к в.), «Мосяжний астрономіч. календар» (інв. № 310), «Яйце струся різблене» (інв. № 285), «Кубок мідяний посріблований ззором плоско витисканим і гравірованим з двома “шестаками” Яна III» (інв. № 4367 кв.), «Кубок срібний оздоблений медалею Зигмунта III. I гербом Вазів» (інв. № 227), «Срібний кубок позолучований з погруддям Владислава IV» (інв. № 223), «Моздір бронзовий з 1551. року з товчком розломаним на дві частини» (інв. № 1215), «Образ вотивний» (інв. № 50). Передала ці експонати Олена Блюм, а від Історичного музею прийняли М. Федецький і М. Левицький** [1, арк. 112–120]. Серед цих експонатів був «Годинник бронзовий стінний в стилі Людовика XVI. (бронз золочений) марки Gille L’*а*ime Paris» [1, арк. 115]. Дуже ймовірно, саме про цей годинник йдеться у доповідній записці 14 липня 1942 р. тимчасового виконувача обов’язків директора Музею (після Р. Менкіцького) Олександра Тарновича: «Історичний

* Ткали макату на шовковій основі золотими і срібними нитками.

** Левицький Мирон (1913–1993) — родом зі Львова. Навчався у Мистецькій школі Олексі Новаківського, студіював графіку в Академії красних мистецтв у Кракові. Працював ілюстратором книг, згодом — художником Археологічного відділу Академії наук та Історичного музею у Львові. Викладав у Мистецько-промисловій школі разом із В. Баясом, В. Блавацьким, М. Бутовичем, Я. Гніздовським, Е. Козаком, Г. Смольським. 1949 р. виїхав до Канади. Працював на кіностудії, багато подорожував, враження від подорожей згодом фіксував на полотнах. Два роки провів у Парижі. Перша персональна виставка художника відбулася 1958 р. (галерея Rog Valmar), і її прихильно оцінили французькі критики. Створив велику кількість ескібрисів, оформив понад 300 книжок і часописів. Автор ікон та монументальних розписів десяти українських церков Північної Америки та Австралії. 1982 р. видав збірку «Ліхтарі», майже всі оповідання якої присвячені довоєнному Львову [4]. Помер у Торонто (Канада).

музей підшукав для пана губернатора дистрикту Галичина д-ра Вехтера предмети умеблювання: два цінні столи; одинадцять стільців голландської роботи XVIII ст.; два крісла XVII ст. (інв. № 78, 82); один настінний годинник паризької фірми “Gille L’Aine”, а також комод» [6, с. 183].

Під 115-м порядковим номером ми змогли ідентифікувати «Фаянсовий таріль з гербом Валенштайнів», датований 1687 роком (інв. № 591) і переданий 11.07.1940 р. до ЛІМ [1, арк. 118]. За каталогом виставки 2007 р. вважається, що доля його від 1940 р. невідома [19, с. 159].

Акт [№ 5], датований 9 липня 1940 р. з написом угорі червоним чорнилом «Картини і мебля з Галерії», засвідчує, що цього дня з «бувшого музею Любомірських до Державного Історичного Музею у Львові» було передано вісім музейних експонатів. Акт «на підставі доручення Льв. Філіалу Бібліотеки Академії Наук УРСР» підписав Мечислав Гембарович. А «на підставі доручення Держ. Історичного музею у Львові» акт підписали Р. Менкіцький і М. Левицький [1, арк. 121]. За списком меблів там були: «Гарнітур меблів критих червоним адамашком, зложений з канапи, двох фотелів, чотирьох крісел (канапа роздерта)» (інв. № кв 11669), «Чотири фотелі оріхові різблені, з них два покриті жовтою матерією, а два червоною (матерія в цвіті)», «Овальна софа крита червоним оксамитом, ушкоджена молями, сплямлена чорнилом». У списку картин під порядковими номерами 4–6 занотовано: «В’їзд посла Оссолінського до Риму, олійні копії на полотні після гравюри Долябеллі» (інв. № 1029), під порядковими номерами 7–8 — «Два види Петрограда кисти Каналетто, олій. Рівночасно перебрано пояснення до Унії Любл.*» (інв. № 1272, 1273, 196/7). Цей список підписали М. Гембарович і Р. Менкіцький [1, арк. 122].

Цілий місяць, від 21 травня до 20 червня 1940 р., тривала передача олійного живопису (картин) — чи не найцінніших експонатів Музею Любомірських — до Львівського державного історичного музею, що зафіксовано в **акті № [6]**. В акті прізвища осіб, які передавали 633 твори живопису (порядкові номери 1–633), не зазначені (хоча список підписала О. Блюм [1, арк. 244]), а від Історичного музею картини приймали М. Федецький, М. Левицький і Р. Менкіцький [1, арк. 123].

* Йдеться про картину Яна Матейка «Люблінська Унія».

Окремі твори живопису, згадані у списку* як передані до ЛІМ, тепер у його музейних фондах, як і фондах інших львівських музейних інституцій, відсутні, їхнє місце **зберігання невідоме**.

Зокрема, це такі твори:

зі **збірки Юзефа Максиміліана Оссолінського**: «Портрет Топора II олій н[а] п[олотні] без рам ушк[оджений]» (інв. № 42), з фондів, переданий 21.05.1940 р. [1, арк. 208; 19, s. 100–101], портрет Топора I (інв. № 41), з фондів, переданий 28.05.1940 р. [1, арк. 231; 19, s. 100], портрет Топора III (інв. № 40), з фондів, переданий 28.05.1940 р. [1, арк. 231; 19, s. 100], «Пор[трет] Стеф[ана] Топора олій без рам ушк[оджений]» (інв. № 45), з фондів, переданий 28.05.1940 р. [1, арк. 231; 19, s. 101–102]. У каталозі виставки 2007 р. “Rozątki Muzeum...” зазначено, що портрет краківського воєводи Сецеха Топора (інв. № 43) міг бути переданий до ЛІМ у 1940 р. [19, s. 102], але він у переліку передач до ЛІМ і у переліку передач до Обласної картинної галереї за цей рік відсутній. Невідоме також місце зберігання експоната: «Портрет Навоя Тенчина воєводи сандомірського Олій на пол[отні] без рам» (інв. № 46), з фондів, переданого до ЛІМ 21.05.1940 р. [1, арк. 208; 19, s. 102–103]; портрет Сецеха Топора, члена королівського суду, з фондів (інв. № 48), полотно, олія, 93 × 68, переданий 28.05.1940 р. [1, арк. 231; 19, s. 103]; Максиміліан Оссолінський (інв. № 71), невідомого автора і часу виконання портрет «з експозицій», полотно, олія, 213 × 115, переданий 24.05.1940 р. [1, арк. 222; 19, s. 105–106]; «Портр[ет] Йосиф [Салезій] Оссолінський олій ... ушк[оджений]» (інв. № 145), «з експозицій», полотно, 68 × 47, переданий 24.05.1940 р. [1, арк. 222; 19, s. 109]; портрет смоленського єпископа Адама Нарушевича (інв. № 135), «з експозицій», полотно, олія, 57,8 × 38,9, переданий 22.05.1940 р. [1, арк. 218; 19, s. 111]. Портрет Яна Вінцентія Бонковського невідомого автора й часу створення (інв. № 186), полотно, олія, 52,5 × 42; у переліках передачі 1940 р. до ЛІМ та Обласної картинної галереї не зафіксовано [19, s. 111];

з колишньої **збірки Генрика Любомирського**: «Портрет Василя Тишкевича олій на п[олотні] рама ушкоджена» (з фондів,

* Цей перелік (на 39 аркушах) писано простим олівцем, лише один аркуш виконано під копірку чорного кольору, що свідчить про існування ще однієї копії списку, який був переданий разом з експонатами до Історичного музею [1, арк. 208–244].

інв. № 92) 21.05.1940 р. був переданий до ЛІМ, де його немає, як і в інших львівських музеях [1, арк. 209; 19, s. 117–118]. 25 травня 1940 р. з експозиції (зал № 91) до ЛІМ передали «Портрет Яна Гербурга олій на дошці ... ушк[оджений]» [1, арк. 223]. Портрет, авторство якого приписують Якубу Лещинському (інв. № 56, дошка, 148 × 85,7, темпера), колись містився у костелі Св. Мартина в Добромилі. До 1983 р. був переданий ЛКГ [19, s. 94–95].

В експозиційній кімнаті № 92 колишнього Музею Любомирських до 25.05.1940 р. зберігався парний портрет Богдана Хмельницького та Івана Скоропадського (інв. № 58, полотно, олія, 205 × 125); того самого дня переданий до ЛІМ [1, арк. 224], але у каталозі виставки, яка відбулася в Оссолінеумі у Вроцлаві (2007 р.), чомусь відзначено, що місце перебування його тепер невідоме [19, s. 121], хоча 1971 р. його передали до Національного заповідника «Хортиця» [10, с. 117], продовживши й надалі розпорошувати колишню збірку Любомирських.

22 травня 1940 р. до ЛІМ передали портрет «Ян III Соб[еський] під Віднем олій на бл[ясі]» (з фондів, інв. № 373, бляха олов'яна, 193 × 114,5), місце зберігання якого тепер невідоме [1, арк. 214; 19, s. 122].

Невідоме місце зберігання (з тієї самої збірки) й таких творів живопису: «Портрет Стан[іслава Матея] Ржевуського гетьман[а] корон[ного] ол[ій] на п[олотні] ушкодж[ений]» (з фондів, інв. № 101, 72,6 × 57,1), до ЛІМ переданий 21.05.1940 р. [1, арк. 210; 19, s. 122–123], портрет Антонія Корнякта (з експозиційного залу № 91, інв. № 65, пол., ол., 79,8 × 64,8), який 25.05.1940 р. був переданий до ЛІМ, у 1965 р. — до Львівської картинної галереї, а 1991 р. викрадений з її філіалу в Олеському замку [1, арк. 222а; 19, s. 123–124], «Портрет Гонти олій... ушкодж[ений]» («з експозицій, кімн[ата] II», інв. № 120, полотно, олія, 54,0 × 47,1), переданий до ЛІМ 23.05.1940 р. [1, арк. 218; 19, s. 124–125], портрет Ігнатія Потоцького, можливо, пензля Луї Франсуа Марто («з експозицій, кімн. II», інв. № 151, пастель на пергаменті, 40 × 33), переданий до ЛІМ 23.05.1940 р. [1, арк. 219; 19, s. 131–132], портрет Гуго Коллонтая («з експозицій, кімн. II», інв. № 126, пастель на пергаменті, 39,9 × 33), переданий до ЛІМ 23.05.1940 р. [1, арк. 219; 19, s. 132]. Невідоме також місце зберігання таких картин: портрет

австрійського цісаря Фердинанда I («з фондів», інв. № 311, «оліодрук без рам», 33,3 × 26,8), переданий до ЛІМ 22.05.1940 р. [1, арк. 215; 19, с. 141], портрет австрійської цїсареви Марії Анни («з фондів», інв. № 312, «оліодрук б[ез] р[ам]», 32,7 × 26,8), переданий до ЛІМ 22.05.1940 р. [1, арк. 215; 19, с. 141], «Битва під Гроховом олій ушкод[жена]» невідомого художника бл. 1840 р. («з експозицій кімната І», інв. № 189, полотно, 52,8 × 78,8), передана до ЛІМ 22.05.1940 р. [1, арк. 216; 19, с. 143];

зі збірки Генрика Любомирського: портрет цісаря Франца I (інв. № 268, пол., ол., 57 × 41,5) роботи, як припускали, Мартїна ван Мейтенса (Meutens) (1696–1770) і Августа Кверфурта (Querfurt), 16.05.1940 р. переданий ЛКГ* [1, арк. 299], у 1944 р. перевезений до Нового Вісьниччя, потім до с. Пшесєки. Теперішнє місце зберігання невідоме [19, с. 140; 13, с. 137]. З тїєї самої збірки за протоколом передачі і прийняття картин колишньої галереї ім. Любомирських Державною картинною галереєю** (вул. Осолїнських, 3) 22 і 23 травня 1940 р. була прийнята картина, яку приписують голландському художнику Якобу Торефліту (Toorenvliet) (XVII–XVIII ст.), місце зберігання якої тепер невідоме, «Старий, який їсть з горщика», в протокольному записі: “Toor[e]nvliet Jakób : Starzec jedzący z garnka ol.” (інв. № 214, мідна бляха, олія, 24,2 × 17,4) [1, арк. 306; 19, с. 150]. Не знаємо, де нині зберігається передана тоді ЛКГ картина невідомого майстра і часу створення — портрет Каструччо Кастракані (Castruccio Castracani degli Antelminelli) (інв. № 278, дошка, олія, 70,7 × 55,2) [1, арк. 301; 19, с. 135–136]. 31 травня 1940 р. до ЛКГ був переданий «Жіночий портрет», ймовірно, роботи Луки Доланда (Luca Doland) (інв. № к. w. 66 (359), дерево, олія, 47 × 32,4) [1, арк. 312], який при передачі для оздоблення службової квартири другого губернатора дистрикту Галичина Отто Густава Вехтера, нібито для кращого зберігання від можливих бомбардувань, фігурував вже як твір нідерландського художника Яна Госсарта (на прїзвисько Мабюз, 1478–1532) [13, с. 66, 129]. Після війни, як втрачений, був оцінений в 1 000 000 крб [13, с. 137].

Загалом, за т. зв. «Посвідченням» від 6 лютого 1941 р. (№ 52/41), Обласна картинна галерея «в місяцях червні та вересні 1940 р.

* У протоколі можна розібрати підписи М. Гембаровича і З. Горнунга.

** За протоколом “Państwowa Galeria Obrazów”.

відібрала зі збірок бувшого музею Любомірських в Львові 711 картин і 49 різьб, які є вчислені в залучених списках». Документ зі штампом і круглою печаткою галереї підписали заступник директора з наукової роботи Ю. Гюттлер та завідувач відділу західноєвропейського мистецтва З. Горнунг [1, арк. 296]. «Залучених списків» всього чотири — від 11, 16, 22–23 і 31 травня 1940 р., погано читабельні, писані олівцем, польською, двома різними почерками, один з яких схожий на почерк М. Гембаровича (який і передавав картини), на пожовклому від часу кислотному папері [1, арк. 298–327, 300a]. Ці списки висвітлюють процес передачі найцінніших експонатів колишнього Музею Любомірських, допомагають зрозуміти його перебіг, тому потребують ретельного опрацювання.

Відомо, що 98 картин з ЛКГ у п'яти скринях наприкінці березня 1944 р. були вивезені до Нового Вісьничча, а згодом до с. Пше-секи. Серед них було 28 картин з колишнього Музею ім. Любомірських [13, с. 131–134], зокрема ті, які передали 1940 р. до ЛКГ: картина німецького майстра, який працював у Росії, Йозефа Веркмайстера (1845) «Перекупщик фруктів» (інв. № 226, полотно, олія, 45 × 38), передана 31 травня 1940 р. [1, арк. 317; 19, с. 151–152; 13, с. 133]; портрет роботи німецького художника XVIII ст. «Жінка з шаллю на голові» (інв. № 10640, полотно, олія, 63,5 × 54) [1, арк. 310; 13, с. 131, 137]; картина Яна Маеса (Maes) «Winterlandschaft» [13, с. 131] чи «Місто над водою» («Портове місто зимою» (інв. № 1284, дерево, олія, 48 × 63,5) художника XVII ст. Германса Томаса [1, арк. 300a; 13, с. 137]; «Бенкет» Донкера Мейнертса Германа (Herman Mijnerets Doncker) (бл. 1620 – бл. 1656) (інв. № 1283, мідь, олія, 47,5 × 63) [13, с. 131, 137] чи іншого художника [1, арк. 300a]; робота голландського майстра XVII ст. — олійний портрет чоловіка з борідкою (інв. № k. w. 10639, полотно, олія, 65 × 47,7) [1, арк. 311; 13, с. 131, 137]; «Товариський концерт» голландського художника фламандського походження XVII ст. Гальса Дірка (1600–1656) (інв. № 1303, дерево, олія, 48,5 × 61) [1, арк. 300a; 13, с. 131, 137]; «Портове місто» («Порт», «Пристаць») роботи Адама Віллартса (Villears, Willearts) (1577–1664) (інв. № 510, дерево, олія, 23,9 × 36,3) [1, арк. 300a; 13, с. 132, 138]; робота художника венеційської школи XVI ст. Бартоломео Монтанья (? (Montagna) (?–1547) (інв. № k. w. 10824, дерево, олія,

32,5 × 42,7, без рам) «Святий Франциск і кентавр» [1, арк. 319; 13, с. 132, 138]; «Пейзаж» австрійського художника XVIII ст. Йоганна Хрестіана Брандта (1723–1795) (інв. № 1243, дошка, олія, 52 × 59) [1, арк. 301; 13, с. 132, 138]; «Ворожіння циганки» («Ворожка», «Ворожбитка») Ле Дука (1600–1660) (Дюк Якуб, Le Duc, Le Duc J.) (інв. № 1251, дерево, олія, 40,9 × 46,5) [1, арк. 300a; 13, с. 133, 138]; «Йона викинутий з корабля» Франка (Franck, Frank) (інв. № 1255) [1, арк. 300; 13, с. 133]; його ж (Монограміст В. Ф. С. К.) XVI ст. «Йона, якого виплюнув кит» («Історія Йони II») (інв. № 1254, дерево, олія, 52 × 41,5) [1, арк. 300; 13, с. 133, 138]; «Морське узбережжя» («Морський пейзаж», “Meerlandschaft”) голландського художника ван Оса (Ван Осс Ян, Van Os, Van Oes, 1744–1808) (інв. № 706 або 709, дерево, олія, 19,6 × 26) [1, арк. 300a; 13, с. 134, 138]; портрет Станіслава Замоїського (інв. № k. w. 10533, дошка, олія, рами пошкоджені) німецького художника XIX ст. [1, арк. 311; 13, с. 134] та ін.

У червні 1945 р. ці картини у с. Пшесеки (Przesieki) біля Єленьої Гури «віднайшла» команда Начальної дирекції музеїв та охорони пам'яток під керівництвом Станіслава Льюренца [16, с. 69–70], куди їх перевезли з Нового Вісьничча, випереджаючи радянські пошукові команди. Потім ці збірки перевезли до Національного музею у Варшаві. Більшість із них за кілька років потрапила до польських музеїв [16, с. 71], де їх і треба шукати, оскільки вони й досі неідентифіковані.

16 травня 1940 р. до ЛКГ передали: дві картини «Квіти», правдоподібно, німецького художника Роврольда (Rowrold ?) (інв. № 46, 47, полотно, олія, 81 × 60,5; 81 × 61) [1, арк. 299], які вивезли німці [13, с. 136]; «Портрет чоловіка в перуці» французького художника XVII ст. (інв. № 449, полотно, олія, 37 × 31,6) [1, арк. 300; 13, с. 137]; «Марія Магдалина» («Свята Магдалина») фламандського художника XVI ст. (інв. № 517, дошка, олія, 35,8 × 43,8) [1, арк. 300a; 13, с. 137].

22 і 23 травня 1940 р. до ЛКГ передали картину німецького художника XVIII ст. «Краєвид з вербою» (інв. № 447, дошка (тріснута), олія, 51 × 56,9), яку вивезли «гітлерівці» [1, арк. 301; 13, с. 137]. Тоді передали ще один «Краєвид» (інв. № 442, дошка (тріснута), олія, 51 × 58,4), яку теж чекала така сама доля [1, арк. 304; 13, с. 137].

Серед картин, які 31 травня 1940 р. були передані до ЛКГ, а після війни зазначені як такі, що їх вивезли «гітлерівці в Німеччину і країни спільників», були: «Ранній базарний день» (“Frühe Markt. tag”) Макса Поша (Maxs von Poosch, 1872 р. н.) (інв. № к. в. 12894, полотно, олія, 61,5 × 77,5) [1, арк. 316], що в описі музейних цінностей, які вивезли німці, має назву «у вогнища» [13, с. 135]; «Архітектурний пейзаж» нібито італійського художника XVII ст. Панніні (?) (інв. № к. в. 11580, полотно, олія, 84,7 × 108) [1, арк. 316; 13, с. 136]; «Італійський пейзаж з руїнами і постатями (стафажем)» німецького художника XVIII ст. (інв. № к. в. 1133, полотно, олія, 76 × 97,5) [1, арк. 326; 13, с. 136]; “Porwanie” [1, арк. 326], яка за описом музейних цінностей, вивезених німцями, має назву «Сцена із революції» (інв. № к. в. 11134, полотно, олія, 76 × 97,5) [13, с. 136]; «Натюрморт з птахом» німецького художника XVIII ст. (інв. № к. в. 10708, полотно, олія, 62,5 × 83) [1, арк. 315; 13, с. 136]; «Міфологічна сцена» німецького художника XVIII ст. (інв. № к. в. 11582, полотно, олія, 74 × 93,5) [1, арк. 317; 13, с. 136]; «Вакх і Аріадна» німецького художника XVIII ст. (інв. № к. в. 11583, полотно, олія, 74 × 93,5) [1, арк. 317; 13, с. 136], інша назва «Міфологічна сцена» [13, с. 136]; «Портрет мужчини» голландського художника XVII ст. (інв. № к. в. 11588, полотно, олія, 57,5 × 45,5) [1, арк. 316; 13, с. 137]; «Битва I» німецького художника поч. XVIII ст. або Бургіньйона (Bourignon) (інв. № 1297, дошка, олія, 40 × 60,5) [1, арк. 314; 13, с. 137]; «Битва II» того самого майстра (інв. № 1296, дошка, олія, 39 × 61) [1, арк. 314; 13, с. 138]; «Давид, який обожнює поганське божество» Піттоні (Pittoni) (інв. № к. в. 11579, полотно, олія) [1, арк. 313] — під назвою «Соломон» зазначений як твір німецького художника XVIII ст. [13, с. 137]; «Портрет молодого мужчини» («Портрет хлопчика») французького художника XVIII ст. (інв. № к. в. 10522, дошка (полотно?), олія, 43 × 34) [1, арк. 313; 13, с. 137]; «Персей і Андромеда» («Андромеда») італійського живописця XVII ст. (інв. № к. в. 11188, полотно, олія, 49 × 64,5) [1, арк. 315; 13, с. 137]; «Жертва Іфігенії» Піттоні (?) (інв. № к. в. 11576, полотно, олія) [1, арк. 313], яку також приписують німецькому художнику XVIII ст. [13, с. 138]; «Музиканти» французького художника XVIII ст. (інв. № к. в. 11138, полотно, олія, 41 × 33,5) [1, арк. 314; 13, с. 138].

Тоді була передана до ЛКГ (точний день невідомий) і картина «Сільська забава» («Сільська бійка») голландського художника XVII ст. (інв. № к. в. 11088, дошка, олія, 34,8 × 69,3), яку вивезли також під час війни [1, арк. 325; 13, с. 137].

Але найціннішою серед переданих у травні 1940 р. до ЛКГ картин був «чоловічий портрет» (“Portret Mężczyzny”) фламандського художника Рембрандта Германсзона ван Рейна (переданий до ЛКГ 16 травня 1940 р.; інв. № к в 11/085) [1, арк. 300a], який в «Описі музейних цінностей, вивезених гітлерівцями в Німеччину і країни спільників» (в ЛКГ мав інв. № Л/11085/136)* записаний як «Автопортрет» ([дубова] дошка, олія, Д[іаметр] — 21) і був оцінений у 1 500 000 крб [13, с. 134]. Цей автопортрет, як свідчить розписка, за розпорядженням держсекретаря др. Мюльмана забрав з ЛКГ до Управління охорони старого мистецтва (Amt für die Pflege alter Kunst) для дослідження др. Цюльх 18 листопада 1943 р. [13, с. 128]. Найімовіріше, саме цей автопортрет у серпні 1944 р. вивезли німці (разом з іншими творами мистецтва) з резиденції генерал-губернатора Ганса Франка на Вавелі в Кракові до замку в Сіхів (Seichau) коло Явора, а потім до Баварії [17, s. 199].

До Львівської державної картинної галереї** з Музею Любомирських, який розформували, 1940 р. передавали і зразки скульптури, ремесла, пам’яткові предмети. Загалом «Список різьб прийнятих з був[шого] Музею Любомирських до Львівської Держ[авної] Картинної Галереї у вересні 1940 року» охоплює 49 експонатів-різьб.

* Цей портрет з депозиту Тарновських з Дикова потрапив до колишньої збірки Музею Любомирських уже в радянський час. За протоколом розпакування паки з депозитом Тарновських з Дикова, четверта позиція така: “Autoportret Rembrandta okrągły w ramach drewnianych kwadratowych” [8, арк. 42]. Ось як писала про цю подію журналістка Тетяна Тесс: «Вместе с рукописью “Пана Тадеуша” в ящике была обнаружена еще одна драгоценность. Там лежала картина Рембрандта “Человек в черной одежде”. Описание картины с указанием, кому она принадлежит, можно было найти в целом ряде монографий и работ по искусству. Теперь мы держали ее в руках. Из бархатной глубокой черноты выступало желтое лицо человека так сильно и полно, как дано только руке Рембрандта» [12].

** Назву установи подаємо за «Списком різьб прийнятих з був. Музею Любомирських до Львівської Держ. Картинної Галереї у вересні 1940 року», хоча на печатці — «ОБЛАСНА КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ» [1, арк. 328–330].

Передавав М. Гембарович, а від ЛКГ приймали Є. Гюттлер і З. Горнунг. Були в ньому роботи Люни Дрекслер, Тадея Баронча, Теофіля Ленартовича, Рафаеля Шварца, Антона Мадейського, Артуро Леві, Болеслава Бегаса, Карла Млодніцького, Ципріяна Годабського та інших майстрів. Додатково за цим протоколом передали ще картини: «Селяни в корчмі» німецької школи XIX ст. (інв. № 284, олія на дошці), мініатюру Юлії Ценської «Погруддя старшої жінки» (книга п. 10742), Тита Малешевського «Амор на покуті» (інв. № 1023, олія на полотні), 6 фрагментів іконостаса староукраїнської школи XVII–XVIII ст. («мальовило на дереві») [1, арк. 328–330]. У вересні передали твір німецької школи початку XIX ст. «Розп'яття Христа, пласкорізьба оваль, алябастер» (інв. № 254; 26,0 × 30,5). Де він тепер — невідомо [1, арк. 328; 19, с. 154].

«Збірка відливів і репродукцій печатей Пекосінського», яка нараховувала 703 музейних експонати (порядкові номери від 1 до 705, крім 33 і 54, яких при перевірці не виявилось*), за **актом** [№ 7] від 19 червня 1940 р. були передані з колишнього Музею Любомирських до Львівського державного історичного музею. Збірку передав З. С. Стангрет, а від Історичного музею прийняла З. А. Володченко [1, арк. 202]. До збірки додавався «в шести томиках картоковий каталог і шафа в якій переховуються печатки» [1, арк. 203].

Передачу до ЛІМ багатой збірки зброя 8 травня – 23 червня 1940 р. засвідчує **акт** [№ 8] від 23 червня 1940 р. Музейні експонати (порядкові номери 1–1269, перелік на 80 сторінках [1, арк. 124–201, 205–206]) на підставі доручення АН УРСР** з колишнього Музею Любомирських передав Тадеуш Маньковський. За дорученням Державного історичного музею у Львові збірку приймали А. В. Брухнальський і Б. М. Хамула [1, арк. 204].

25–27 червня 1940 р. відбулася передача до ЛІМ колекції орденів, що підтверджує **акт** [№ 9] від 27 червня 1941***. «На підставі

* Це підтверджує окремий відповідний акт від 19 червня 1940 р. «На передачу збірки Пекошинського, гальвванізованих відтисків різних печаток». Від колишнього Музею Любомирських акт підписали його працівники М. Вуйцяк і З. Стангрет, від Історичного музею — З. Володченко [1, арк. 203].

** Очевидно, йдеться про Львівську філію Бібліотеки АН УРСР.

*** Очевидно, передача орденів до ЛІМ тривала всього один день, про що свідчить запис чорним чорнилом (перелік написано простим олівцем)

доручення Львівського] Філіалу Бібліотеки Академії Наук УРСР» експонати передала працівниця колишнього Музею Любомирських Марія Хмельовська. «На підставі доручення Державного] Історичного Музею у Львові» експонати прийняв А. В. Брухнальський [1, арк. 252]. «Список ордерів та знаків» на 19 сторінках перелічує 183 порядкові номери експонатів [1, арк. 253–275].

Відомий археолог, а після Другої світової війни — працівник ЛІМ Ігор Свешніков згадував, що в період нетривалого адміністрування директора Музею Олександра Куца* в одній з його кімнат виявлено щільно наповнену скриню з орденами, серед яких був навіть орден Андрія Первозваного з діамантами. Після відходу директора виконувач його обов'язків Петро Ходанович не дорахувався кількох орденів (первісний акт на скриню директор загубив), а також кількох порцелянових сервізів [9, с. XI, XV]. Дуже ймовірно, що згаданий орден Андрія Первозваного, як і скриня, потрапив до ЛІМ саме з колекції Музею ім. Любомирських під час передачі 1940 р. (інв. № 12588) і в списку передачі зазначений як: «Ордер російський “Св. Андрея” 1) хрест, 2) зізда зі страссами** та 3) стрічка блідо-блакитна» [1, арк. 270].

За актом [№ 10] упродовж 21 травня – 6 червня 1940 р. до ЛІМ передавали «господарські речі» без інвентарних номерів. Перелік містив 19 порядкових номерів на двох аркушах. Хто передавав — не зазначено, а від ЛІМ приймали А. Брухнальський і Б. Хамула [1, арк. 276]. Передали тоді: шафи, великі й малі габльоти, шафки «на мундури», «Габльота висока стояча на мундури, ціла ошклена, підставка з двома шуфлядами», яка й досі є в експозиції ЛІМ, вішаки на кольчуги, підставки і підпірки під гармату [1, арк. 276–279], мабуть, ту, яку невдовзі було вкрадено, як про це згадував І. Свешніков [9, с. XXIII].

Упродовж 25–27 червня 1940 р. тривала також передача плакет, медальйонів, поясів та інших експонатів (Акт [№ 11]) — усього 85 порядкових номерів на 4 сторінках за списком [1, арк. 248–251]. На підставі доручення від ЛфБАН УРСР передавала М. Хмельовська,

на звороті останнього аркуша списку: «Одержал Андрей В. Брухнальський 25/6. 1940.» [1, арк. 275 зв.].

* Від початку 1946 р. — викладач Ніжинського педінституту.

** З імітацією дорогоцінних каменів.

а від ЛІМ приймав Андрій В. Брухнальський [1, арк. 247]. Серед плакет можна відзначити такі, що представляли польського легіонера (інв. № 14442), Михайла Лемпіцького (інв. № 14447) [1, арк. 248], Кароліну Дідушицьку (інв. № 14454), Юлія Твардовського (інв. № 14457), др. Тадея Рутовського (інв. № 14458), Богдана Гуттен-Чапського (інв. № 14459), Здзіслава Любомирського (інв. № 14467), [1, арк. 249], Юзефа Пілсудського (інв. № 14479), Софію Морачевську (інв. № 14490), архикнязя Карла-Стефана (інв. № 14491) [1, арк. 250] та ін. Медальйони представляли Тадея Рутовського (інв. № 14497), проф. Освальда Бальцера (інв. № 3357), письменника Ю. І. Крашевського (інв. № 161), польську королеву Марію Юзефу (інв. № 856), членів родин Замоїських і Жевуських та ін. [1, арк. 250]. Поясів передали всього три: два литих (інв. № 2178, 14504) і один шовковий (інв. № к. в. 26) [1, арк. 248, 250]. Передали ще «Ринграф* на блясі, по одній стороні Мати Божа, по другій Христос — малюнок ушкоджений» [1, арк. 248].

До справи підшитий «Протокол прийняття мистецьких предметів зі збірок Історичного Музея при Академії Наук УРСР у Львові — представниками Львівського Музея Мистецького промислу». На кутовому штампі дата: «29 травня 1940 р.» і «Ч[исло] 319» цього документа. Зазначений протокол — на 17 аркушах (містить 1 аркуш додатка) машинописний, двосторонній, дуже щільно написаний (інтервал бл. 0,5), містить перелік дуже багатой збірки порцеляни й фаянсу, зокрема статуетки й посуд мейсенської, корецької та інших мануфактур, скляний посуд, меблі й годинники, виготовлені у різний час і різних країнах**, вироби зі срібла, кольорових металів, зокрема ювелірні вироби, кістки, тканини тощо [1, арк. 278–295]. Вироби ці, без сумніву, належали до збірки Музею Любомирських, звідки спочатку були передані до ЛІМ, а відтак — до Львівського музею мистецького промислу.

Невелику кількість експонатів за актом від 12 липня 1940 р. передано «з бувшого музею Любомирських до Львівського Державного Етнографічного Музею». До нього додавався «список з переліком

* Металева пластинка з гербом або зображенням святого, яку носили на грудях військові.

** Колекція цих годинників і досі є гордістю Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові.

музейних експонатів у кількості порядкових номерів 1–49 на 4 /чотирьох стор./», якого, на жаль, у справі немає. Експонати передавала М. Хмельовська, а з Етнографічного музею їх перебрав мистецтвознавець Роман Гарасимчук [1, арк. 231].

Переліки переданих експонатів — перші примірники, писані здебільшого олівцем, серед яких трапляються аркуші, писані під копірку, що свідчить, що саме другі примірники цих актів і списків отримували представники музейних установ, куди передавали експонати. Відсутність цих актів у теперішніх львівських музеях, найімовірніше, можна пояснити тим, що документи або загинули, або були свідомо знищені чи вивезені під час Другої світової війни.

Отже, довгий час вважали, що до львівських музейних установ не потрапили інвентарі переданих у 1940 р. колекцій, зокрема розформованого тоді Музею князів Любомирських [6, с. 182]. Нещодавно віднайдена в архіві ЛННБ України ім. В. Стефаніка справа «Акты и ценности Музея Любомирских. 1940 год» з актами передач і переліками колекцій колишнього Музею ім. Любомирських до Львівського державного історичного музею, Державної обласної картинної галереї, Львівського державного етнографічного музею, Львівського музею мистецького промислу заперечує це досить поширене твердження. Можемо підтвердити існування таких переліків і те, що ця знахідка суттєво збагатить відомості про колекції у зібранні Музею Любомирських і допоможе дослідникам ідентифікувати як окремі колекції, так і експонати, передані до львівських музейних установ із ліквідованого Музею Любомирських у 1940 р.

1. «Акты и ценности Музея Любомирских. 1940 год» // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Архів (Справа в упорядкуванні). 336 арк.
2. Дорошенко В. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка у Львові: (короткий історичний нарис). *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Нью Йорк ; Париж, 1961. Т. 171 : Збірник філологічної секції. Т. 30. С. 7–58.
3. Історичний музей у Львові. *Львівські вісті*. 1941. 4 груд. (№ 101). С. 3.
4. Козирева Т. До 100-річчя Мирона Левицького у Львові відкрилася виставка його робіт. *День*. 2013. 16 листоп. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/161113-do-100-richchya-mirona-levickogo-u-lvovi-vidkrilasya-vistavkayogo-robit> (дата звернення: 20.02.2020).

5. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів. Т. 1 : (1939–1945) : зб. док. і матеріалів / [упоряд.: Галина Сварник (керівник), Роман Дзюбан, Маргарита Кривенко та ін. ; передм. Р. Дзюбана] ; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника, Н.-д. від. іст. колекцій. Львів, 2010. Л., 565, [7] с.
6. Перелигіна О. Втрати фондів колекцій Львівського історичного музею у період німецько-фашистської окупації. Ч. I. *Наукові записки / Львів. іст. музей.* Львів, 2001. Вип. 10. С. 177–193.
7. Перелигіна О. Втрати фондів колекцій Львівського історичного музею у період німецько-фашистської окупації. Ч. II. *Наукові записки / Львів. іст. музей.* Львів, 2006. Вип. 11. С. 156–167.
8. Протоколи прийому до ЛНБ різних бібліотек і архівів, 1940, 1941 // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 9 (Колекція окремих надходжень). Оп. 1. Спр. 3896/20. 49 арк.
9. Свешніков І. Спогади музейного працівника. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2008. № 2. С. II–XXXVIII.
10. Станчак Я. Українські гетьмани та їхні портрети в експозиції Львівського історичного музею. *Наукові записки / Львів. іст. музей.* Львів, 2010. Вип. 14. С. 110–131.
11. Терський С. З історії колекціонування археологічних пам'яток у Східній Галичині (XIX – перша пол. XX ст.). *Наукові записки / Львів. іст. музей.* Львів, 2006. Вип. 11. С. 3–18.
12. Тэсс Т. Оссолинеум. *Известия.* 1940. 15 март. (№ 61).
13. Філевич Н. Львівська галерея мистецтв. Хроніка 1907–1947 / Львівська галерея мистецтв. Львів, 2007. 138 с. : іл. До століття від дня заснування.
14. Fragment papierów Muzeum im. Lubomirskich we Lwowie z lat 1835–1940 // ZNіO, DR, N 17085/II. S. 162.
15. Materiały dotyczące starań o reprivatyzację i rewindykację majątku Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie w latach 1941–1943 // ZNіO, DR, N 17065/II. K. 129.
16. Matwijów M. Walka o lwowskie dobra kultury w latach 1945–1948. Wrocław : T-wo Przyjaciół Ossolineum, 1996. 334, [1] s. : il.
17. Matwijów M. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946. Wrocław : T-wo Przyjaciół Ossolineum, 2003. 350 s. : il.
18. Muzeum Książat Lubomirskich. (Nie)zapomniana historia : Katalog wystawy / Oprac. Igor Chomyn. Wrocław : Wyd-wo Ossolineum, 2017. 240 s.
19. Początki Muzeum Lubomirskich : dary Józefa Maksymiliana Ossolińskiego i Henryka Lubomirskiego : Katalog wystawy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Wrocław, październik-grudzień 2007. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2008. 262, [2] s. : il.

20. Sprawozdanie «Archiwa, biblioteki, i muzea lwowskie» z 1940 r. / [podał do druku Maciej Matwijów]. *Rocznik Lwowski 1997–1998*. Warszawa, 1998–1999. S. 7–30.
21. Wołoszyn M. Historia Ordynacji Przeworskiej Książąt Lubomirskich : Katalog wystawy. Rzeszów, 2017. 121 s. URL: http://muzeum.przeworsk.pl/wp-content/uploads/2017/12/HISTORIA-ORDYNACJI_ALBUM-pdf-na-stron%C4%99.pdf (дата звернення: 22.01.2020).

References

1. “Akty y tsennosti Muzeia Liubomyrskykh. 1940 hod” [Acts and values of Liubomyrsky museum. 1940’s]. *LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Arkhiv* (Sprava v uporiadkuvanni), 336 fol. [in Ukr., Rus., Pol.].
2. Doroshenko, V. (1961). Biblioteka Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi: (korotkyi istorychnyi narys) [Library of Shevchenko Scientific Society in Lviv (a short historical essay)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*. Niu York ; Paryzh, 171: Zbirnyk filolohichnoi sektsii, 30, pp. 7–58. [in Ukr.].
3. Istorychnyi muzei u Lvovi (1941, December 4) [Historical museum in Lviv]. *Lvivski visti*, 101, p. 3. [in Ukr.].
4. Kozyrieva T. (2013, November 16). Do 100-richchia Myrona Levytskoho u Lvovi vidkrylasia vystavka yoho robit. [An exhibition of works of Myron Levytskyi has opened for the 100th anniversary in Lviv]. *Den*. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/news/161113-do-100-richchya-mirona-levickogo-u-lvovi-vidkrilasya-vistavka-yogo-robit>. [in Ukr.].
5. Svarnyk, H., Dziuban, R. & Kryvenko, M. et al. (comp., 2010). *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka: peremishchennia i vtraty fondiv* [Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv: displacements and losses], 1 : (1939–1945) : zb. dok. i materialiv. Lviv. L, 565, [7] p. [in Ukr.].
6. Perelyhina, O. (2001). Vtraty fondovykh kolektsii Lvivskoho istorychnoho muzeiu u period nimetsko-fashystskoi okupatsii, I [Losses of the folder collections of Lviv historical museum during the fascist’s occupation, I]. *Naukovi zapysky*. Lviv, 10, pp. 177–193. [in Ukr.].
7. Perelyhina, O. (2006). Utraty fondovykh kolektsii Lvivskoho istorychnoho muzeiu u period nimetsko-fashystskoi okupatsii [Losses of the folder collections of Lviv historical museum during the fascist’s occupation]. II. *Naukovi zapysky*. Lviv, 11, pp. 156–167. [in Ukr.].
8. Protokoly pryomu do LNB riznykh bibliotek i arkhiviv, 1940, 1941 [Report of reception of documents to LNL of the different libraries and archives]. *LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv*. F. 9 (Kolektsiia okremykh nadkhodzhen), inventory 1, file 3896/20, 49 fol. [in Ukr.].

9. Svieshnikov, I. (2008). Spohady muzeinoho pratsivnyka [Memories of the Museum curator]. *Pamiatky Ukrainy: istoriia ta kultura*, 2, pp. II–XXXVIII. [in Ukr.].
10. Stanchak, Ya. (2010). Ukrainski hetmany ta yikhni portrety v ekspozytsii Lvivskoho istorychnoho muzeiu [Ukrainian hetmans and their portraits in the expositions of Lviv historical museum]. *Naukovi zapysky*. Lviv, 14, pp. 110–131. [in Ukr.].
11. Terskyi, S. (2006). Z istorii kolektsionuvannya arkeolohichnykh pamiatok u Skhidnii Halychyni (XIX – persha pol. XX st.) [From the history of collecting of the archaeological sites in Eastern Galicia (XIX – 1st half of the XXth century)]. *Naukovi zapysky*. Lviv, 11, pp. 3–18. [in Ukr.].
12. Tess, T. (1940, March 15). Ossolyneum. *Yzvestyia*, 61. [in Rus.].
13. Filevych, N. (2007). *Lvivska halereia mystetstv. Khronika 1907–1947* [Lviv art gallery. Chronicle of 1907–1947]. Lviv, 138 p. : il. Do stolittia vid dnia zasnovannia. [in Ukr.].
14. Fragment papierów Muzeum im. Lubomirskich we Lwowie z lat 1835–1940 [Fragment of papers of Lubomirsky Museum in Lviv from 1835–1940]. *ZNiO*, DR, N 17085/II. S. 162. [in Pol.].
15. Materiały dotyczące starań o reprivatyzację i rewindykację majątku Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie w latach 1941–1943 [Materials on efforts to reprivatize and restore the Ossolineum estate in Lviv during 1941–1943]. *ZNiO*, DR, N 17065/II. K. 129. [in Pol.].
16. Matwijów, M. (1996). *Walka o lwowskie dobra kultury w latach 1945–1948* [The fight for Lviv cultural goods in 1945–1948]. Wrocław : T-wo Przyjaciół Ossolineum, 334, [1] s. : il. [in Pol.].
17. Matwijów, M. (2003). *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946* [Ossolineum during 1939–1946]. Wrocław : T-wo Przyjaciół Ossolineum, 350 s. : il. [in Pol.].
18. Chomyn, I. (2017). *Muzeum Książat Lubomirskich. (Nie)zapomniana historia : Katalog wystawy* [Museum of Princes Lubomirsky. (Un)forgotten history : exhibition catalog]. Wrocław : Wyd-wo Ossolineum, 240 s. [in Pol., Ukr.].
19. *Początki Muzeum Lubomirskich : dary Józefa Maksymiliana Ossolińskiego i Henryka Lubomirskiego : Katalog wystawy Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, Wrocław, październik-grudzień 2007, (2008) [The beginnings of Lubomirsky Museum : gifts of Jozef Maksymilian Ossolinsky and Henryk Lubomirsky : exhibition catalog of Ossolineum, Wrocław, October-December 2007, (2008)]. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 262, [2] s. : il. [in Pol.].

20. Matwijów, M. (1998–1999). Sprawozdanie “Archiwa, biblioteki, i muzea lwowskie” z 1940 r. [Report of “Lviv Archive, library and museum 1997–1998”], *Rocznik Lwowski 1997–1998*, Warszawa, pp. 7–30. [in Pol.].
21. Wołoszyn, M. (2017). *Historia Ordynacji Przeworskiej Książąt Lubomirskich* : Katalog wystawy [The history of the Przeworsk Ordinance of the Princes Lubomirsky : exhibition catalog]. Rzeszów, 121 s. Retrieved from: http://muzeum.przeworsk.pl/wp-content/uploads/2017/11/HISTORIA-ORDYNACJI_ALBUM-pdf-na-stron%C4%99.pdf. [in Pol.].

Roman Dziuban, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow Manuscript Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

Moving of the collections of the Lubomirsky museum in 1940

Relevance and purpose. The purpose of the article is to include in the scientific circulation a collection of newly discovered acts and lists of individual collections of the Lubomirsky Museum, which since May 1940 have been submitted to the Lviv Museum Institutions. We believe that these documents deserve further scrutiny and will help identify individual exhibits in the collections of Lviv (and not only Lviv) museums, as well as help locate exhibits that are now considered lost.

Research methodology. In order to achieve this, a descriptive method is generally employed. The historical source method and the comparative method were partly used. Historical principles are also especially emphasized.

Keywords: Prince Lubomirsky Museum, Ossolineum, Lviv State Museum of History, Regional Art Gallery, Lviv State Art Gallery, Lviv Museum of Art Crafts, Lviv State Ethnographic Museum, collections, exhibits, archeological finds, archeological sites, paintings, carvings, orders, cameos, medallions, watches, furniture, collection weapons.